

The Gleaner

Vol 28 (2011)

In Memoriam of C. G. Patrinelis

**Ο οικογενειακός τάφος του Γεωργίου Θεοχάρη,
συντρόφου του Ρήγα, στη Λειψία**

Βασίλειος Ν. Μακρίδης

doi: [10.12681/er.142](https://doi.org/10.12681/er.142)

To cite this article:

Μακρίδης Β. Ν. (2011). Ο οικογενειακός τάφος του Γεωργίου Θεοχάρη, συντρόφου του Ρήγα, στη Λειψία. *The Gleaner*, 28, 368–375. <https://doi.org/10.12681/er.142>

Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΘΕΟΧΑΡΗ, ΣΥΝΤΡΟΦΟΥ ΤΟΥ ΡΗΓΑ, ΣΤΗ ΛΕΙΨΙΑ

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΚΑΣΤΟΡΙΑΝΟΥ ΕΜΠΟΡΟΥ Γεωργίου Θεοχάρη (1758-1843) δὲν εἶναι φυσικὰ ἄγνωστο, ιδιαίτερα μάλιστα σὲ ὅσους ἀσχολοῦνται μὲ τὸν Ρήγα Βελεστινλή, τὸ ἀπελευθερωτικὸ του κίνημα καὶ τοὺς συντρόφους του. Γνωρίζουμε ὅτι ὁ Θεοχάρης ἦταν ἐγκατεστημένος στὴ Βιέννη, ὅπου εἶχε δραστηριοποιηθεῖ ἐμπορικὰ σὲ διαφόρους τομεῖς, ἐνῶ εἶχε μάλιστα νυμφευθεῖ τὴν ρωμαιοκαθολικὴ καὶ αὐστριακὴ ὑπήκοο Ἄννα Spiegel τὸ 1786. Ἀνῆκε δὲ στὸν στενὸ κύκλο τῶν συντρόφων τοῦ Ρήγα, εἶχε μνηθεῖ στὰ σχέδιά του καὶ ἦταν ἐνθουσιώδης ὑποστηρικτὴς τους. Ὡς ἐκ τούτου, εἶχε συλληφθεῖ μαζί μὲ τὸν Ρήγα ἀπὸ τίς αὐστριακὲς ἀρχές στὰ τέλη τοῦ 1797, κινδύνευσε δὲ νὰ παραδοθεῖ στὶς ὀθωμανικὲς ἀρχές καὶ νὰ ἔχει τὸ ἴδιο τέλος μὲ τὸν Ρήγα καὶ ἄλλους συντρόφους του. Λόγω τῆς μεσολάβησης τῆς γυναίκας του στὶς αὐστριακὲς ἀρχές, μὲ τὴν ὁποία εἶχε ἤδη ἀποκτήσει τρία παιδιὰ (τὸν Δημήτριο, τὸν Νικόλαο καὶ τὴν Αἰκατερίνη), ἔλαβε τελικὰ χάρη καὶ τὸ 1798 ἐξορίστηκε γιὰ ἓνα χρόνο στὴν Frankfurt (πιθανῶς an der Oder), ἐνῶ ἀργότερα τοῦ ἐπιτράπηκε νὰ μετακομίσει στὴ Λειψία τῆς Σαξωνίας, ὅπου καὶ ἐγκαταστάθηκε, παραμένοντας ἐκεῖ μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Χάρη δόθηκε ἐπίσης στὸν σιατιστινὸ Κωνσταντῖνο Δούκα (1752-1814), πιθανότατα ἐξαιτίας τῆς ρωσικῆς του ὑπηρετικότητας, ὁ ὁποῖος ὑποχρεώθηκε νὰ μεταβεῖ ἀρχικὰ στὸ Chemnitz τῆς Σαξωνίας, ἀπὸ ὅπου μετακόμισε καὶ αὐτὸς ἀργότερα στὴ Λειψία, ὅπου δραστηριοποιήθηκε ἐμπορικὰ.¹

Ἡ ὅλη ζωὴ καὶ δράση τοῦ Θεοχάρη στὴ Βιέννη καὶ δὴ στὰ πλαίσια τοῦ κινήματος τοῦ Ρήγα ἔχουν ἤδη γίνει ἀντικείμενο συστηματικῆς ἔρευνας καὶ μάλιστα μὲ βᾶση ποικίλο ἀρχεῖακὸ ὕλικό.² Ἀντιθέτως, ἡ μακρὰ περίοδος τῆς ζωῆς του στὴ Λειψία εἶναι ἀκόμη πρακτικὰ ἀ-

1. Οἱ πληροφορίες αὐτὲς προέρχονται ἀπὸ τὸν Γεώργιο Π. Κρέμο (*Επιστολαὶ Γ. Π. Κρέμου καὶ Ἡθικὴ Στιχογραφία Α. Κ. Βυζαντίου*, Λειψία 1870, σ. xv-xvi), ὁ ὁποῖος βασίστηκε σὲ προφορικὲς μαρτυρίες τοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος Παναγιώτη Παπαναούμ καὶ ἄλλων ὁμογενῶν στὴ Λειψία, οἱ ὁποῖοι εἶχαν γνωρίσει προσωπικὰ τοὺς Θεοχάρη καὶ Δούκα.

2. Βλ. ἐνδεικτικὰ Polychronis K. Enepekides, «Wiener Untersuchungsakten aus dem Jahre 1793 einer griechischen angeblichen Spionageaffäre», *Μακεδονικά* 14 (1956), 373-417· Γεώργιος Λάιος, «Οἱ ἀδελφοὶ Πούλιου, ὁ Γεώργιος Θεοχάρης καὶ ἄλλοι σύντροφοι τοῦ Ρήγα», *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος* 12 (1957-1958), 202-270.

νεξερευνήτη και έπομένως άγνωστη, πέρα από άποσπασματικές ειδήσεις και πληροφορίες. Άλλά βεβαίως και ή ίδια ή ιστορία τής έλληνικής κοινότητας τής Λειψίας, τής τόσο σημαντικής για τον Νεότερο Έλληνισμό ιδίως κατά τον 18ο και 19ο αιώνα, δεν έχει γραφτεί ακόμη και παραμένει ουσιαστικά άγνωστη, αν εξαίρεσει κανείς βεβαίως όρισμένες προκαταρκτικές σύντομες μελέτες.³ Πρόκειται για ένα θέμα με πάμπολλες και διαφορετικές πτυχές, από τους Έλληνες εμπόρους και τις ποικίλες δραστηριότητές τους στη Λειψία, τους Έλληνες ιερωμένους και λογίους που έζησαν και έδρασαν εκεί μέχρι τους Έλληνες φοιτητές στο φημισμένο πανεπιστήμιό της και την έκδοση πληθώρας βιβλίων στα έλληνικά στη διεθνή αυτήν πόλη τής Σαξωνίας, ή οποία ήταν επίσης μεγάλο κέντρο βιβλίου. Δεν είναι τυχαίο, άλλωστε, ότι ή ελληνική κοινότητα του Άγίου Γεωργίου τής Λειψίας ήταν από τις αρχαιότερες στον γερμανικό χώρο.

Άπό διάφορες πηγές γνωρίζουμε λοιπόν ότι ο Θεοχάρης (Georg Theocharis ή Theochari ή Theochar) ήταν από τα πλέον γνωστά και ευυπόληπτα μέλη τής ελληνικής κοινότητας τής πόλης. Ο ίδιος είχε προφανώς βρεθεί και προηγουμένως από τη Βιέννη στη Λειψία για έμπορικούς σκοπούς, γνωρίζουμε δέ με βεβαιότητα ότι τὸ 1786 είχε μνηθεϊ ώς πρώτος Έλληνας στην τεκτονική στοά Balduin zur Linde τής Λειψίας, φθάνοντας μάλιστα άργότερα στο Βαθμό του Διδασκάλου. Πιθανώς οί γνωριμίες του και οί διασυνδέσεις του αυτές συνέβαλαν στο να φύγει από τον τόπο εξορίας του και να εγκατασταθεϊ άργότερα στη Λειψία.⁴ Σέ γερμανικές πηγές αναφέρεται, για παράδειγμα, τὸ 1828 ώς διαμένον μόνιμα στη Λειψία και ώς ο έπικεφαλής τής ελληνικής κοινότητας, ενώ μνημονεύεται και ώς τόπος καταγωγής του ή Καστοριά τής Μακεδονίας.⁵ Ο Θεοχάρης είχε βοηθήσει διαφόρους Έλληνες στον γερμανικό χώρο, όπως τον καστοριανό Παναγιώτη Παπαναούμ (1810-1885), ο οποίος είχε διατελέσει πρόξενος τής Ελλάδος στη Λειψία μετά τὸ 1852. Αὐτὸς είχε διαδεχθεϊ στη θέση αὐτήν τον αδελφό του Κωνσταντίνο Παπαναούμ, με τον όποιο ο Θεο-

3. Βλ. ένδεικτικά Frank-Thomas Suppé, «In Sachsen auf Heimatboden – Zur Geschichte der griechischen Gemeinde in Leipzig von ihren Anfängen bis nach 1945», στο Günther S. Henrich (έκδ.), *Evgenios Bulgaris und die Neugriechische Aufklärung in Leipzig*, Leipzig 2003, σ. 13-48 (με άρχαιακό ύλικό και πολλές άναφορές στον Θεοχάρη).

4. Βλ. σχετικά Ίλια Χατζηπαναγιώτη-Sangmeister, *Ο Τεκτονισμός στην ελληνική κοινωνία και γραμματεία τὸν 18ου αιώνα. Οί γερμανόφωνες μαστρωτές*, Αθήνα 2010, σ. 63, 76, 134, 219-220.

5. Βλ. *Kirchlich-statistisches Handbuch für das Königreich Sachsen* [...], bearbeitet von Wilhelm Haan und herausgegeben von Carl Kamming, Dresden 1828, σ. 354.

χάρης συνεργαζόταν έμπορικά και ό όποϊος εΐχε άρχικά διαδεχθεΐ τόν Θεοχάρη στή θέση τοϋ προξένου (1843-1852). Ό Θεοχάρης εΐχε μάλιστα ύποδεχθεΐ τó 1822 τόν δωδεκαετή Παναγιώτη Παπαναούμ στό σπΐτι του στή Λειψία, όταν αυτός εΐχε φθάσει μόνος του εκεί για νά συναντήσσει τόν άδελφό του Κωνσταντίνο μετά άπό μακρόν ταξΐδι, έχοντας ξεκινήσει άπό τήν Καστοριά.⁶ Ό Θεοχάρης εΐχε επίσης συμβάλει τó 1819 στήν προσπάθεια για τή μεταφορά άπό τó Göttingen στή Βιέννη τοϋ άρρωστου φοιτητή Ίωάννη Παπαδόπουλου, τοϋ μεταφραστή τής *Τριγένειας* τοϋ Goethe στα έλληνικά, ό όποϊος όμως τελικά πέθανε στή Βιέννη άπό φυματίωση.⁷ Όταν πέθανε ό Κωνσταντίνος Δούκας τó 1814 στή Λειψία, κατέστησε με συμβολαιογραφική πράξη γενικό διαχειριστή τής διαθήκης του τόν Θεοχάρη —μία άπόδειξη ότι και οί δύο άνδρες εΐχαν πλήρως διατηρήσει τούς στενούς δεσμούς τους, τούς όποϊους εΐχαν δημιουργήσει παλαιότερα ως σύντροφοι τοϋ Ρήγα.⁸ Βεβαίως, δέν εΐχαν λείψει και τά διάφορα προβλήματα, όπως ή δικαστική διαμάχη τοϋ Θεοχάρη με διάφορα μέλη τής έλληνικής κοινότητας τής Λειψίας στα 1828-1829.⁹ Μετά τήν έλευση τοϋ βασιλιά Όθωνα στήν Έλλάδα τó 1833, ό Θεοχάρης διετέλεσε πρώτος πρόξενος τοϋ Βασιλείου τής Έλλάδος στή Σαξωνία άπό τó 1834 μέχρι τó θάνατό του τó 1843. Επίσης εΐχε άναγκρηχθεΐ Ίππότης τοϋ Χρυσοϋ Σταυροϋ τοϋ Τάγματος τοϋ Σωτήρος, τοϋ παλαιότερου Τάγματος Άριστείας τοϋ νεοσύστατου τότε έλληνικοϋ κράτους, μία τιμή ή όποία άναφέρεται συχνά στα βιογραφικά του στοιχεΐα.

Στό παρόν παρασχόλημα θα παρουσιάσω ένα ψήγμα άπό τήν μακρά αυτή παρουσία και δράση τοϋ Θεοχάρη στή Λειψία. Συγκεκριμένα πρόκειται για τόν τάφο τής οικογένειας Θεοχάρη, άπό τόν όποϊο ένα μικρό ένθύμημα διασώζεται μέχρι σήμερα στο Alter Johannisfriedhof στή Λειψία, στο πέμπτο τμήμα (Fünfte Abteilung) τοϋ νεκροταφείου. Πρόκειται για μία ένεπιγραφή πλάκα έρυθρωποϋ χρώματος ύψους 1,41 μ. και πλάτους 84,5 εκ., έντοιχισμένη σε ένα κοίλωμα, ή όποία φέρει τήν άκόλουθη έπιγραφή: «Ruhestaette der Familie Theochar 1831» (βλ. τήν άκόλουθη φωτογραφία), δηλαδή τόπος άναπαύσεως τής οικογένειας Θεοχάρη. Η πλάκα αυτή καθόριζε τόν συγκεκριμένο χώρο τοϋ οικογενειακοϋ τάφου τοϋ Θεοχάρη στο άνωτέρω νεκροταφείο, ό όποϊος ήταν παλαιότερα περιφραγμένος και περιελάμβανε διάφορες μικρές επιτύμβιες πλάκες με τά όνόματα τών μελῶν τής οικογένειας Θεοχάρη, τά όποϊα ήταν ένταφιασμένα εκεί. Δυστυχώς ούτε τó περίφραγμα ούτε οί μικρές αυτές

6. Βλ. σχετικά Παναγιώτης Μουλλάς, *Ρήξεις και συνέχειες. Μελέτες για τόν 19ο αΐώνα*, Άθήνα 1993, σ. 117-165.

7. Βλ. Georgios Polioudakis, *Die Übersetzung deutscher Literatur ins Neugriechische vor der Griechischen Revolution von 1821*, Frankfurt am Main 2008, σ. 263.

8. Βλ. Frank-Thomas Suppé, «In Sachsen auf Heimatboden», *δ.π.*, σ. 37-39.

9. Στο ίδιο, σ. 22-29.

πλάκες σώζονται σήμερα. Τοῦτο ὀφείλεται στὸ γεγονός ὅτι τὸ συγκεκριμένο νεκροταφεῖο, τὸ παλαιότερο στὴ Λειψία, ὑπέστη πολλές καταστροφές, τόσο κατὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ὅποτε καταστράφηκε καὶ ἡ παρακείμενη Johanniskirche, ἀλλὰ καὶ ἀργότερα κατὰ τὴν περίοδο τῆς Λαϊκῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας. Οἱ νεότερες πολεοδομικὲς ἀλλαγές ποὺ ἔγιναν στὴν περιοχή ἐπηρέασαν ἐπίσης τὴν κατάσταση τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ νεκροταφείου, τὸ ὁποῖο ὅμως ἀνακαινίσθηκε καὶ θεωρεῖται σήμερα προστατευόμενο μνημεῖο, δεδομένου ὅτι σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὴν πλούσια ἱστορία τῆς πόλης.¹⁰

Τὰ σχετικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸν οἰκογενειακὸ τάφο τοῦ Θεοχάρη μποροῦν νὰ ἀντληθοῦν ἀπὸ διάφορες πηγές. Ἀρχικὰ ἡ ταφὴ τοῦ Θεοχάρη στὸ ἐν λόγω νεκροταφεῖο μνημονεύεται ἀπὸ τὸν Γ. Π. Κρέμο: «ἐνθα καὶ τελευτήσας ἐτάφη ἐν τῷ παλαιῷ πολυανδρίῳ τῷ παρὰ τῷ νοσοκομείῳ τοῦ Ἰωάννου (Johannishospital)».¹¹ Πιὸ συγκεκριμένες πληροφορίες γιὰ τὸν τάφο ἀναφέρει ἀρχικὰ ὁ Heinrich Heinlein, ὁ ὁποῖος ἐξέδωσε μία πρώτη λεπτομερῆ περιγραφή τοῦ ὅλου νεκροταφείου, μάλιστα ἕνα χρόνο μετὰ τὴν τελευτὴ τοῦ Θεοχάρη. Ἐκεῖ κάνει λόγο γιὰ τὸν τάφο τῆς οἰκογένειας Θεοχάρη στὴ θέση ἐνταφιασμοῦ μὲ ἀριθμὸ 79, στὸ πέμπτο τμήμα τοῦ νεκροταφείου. Ἐκεῖ βρίσκονταν ἐνταφιασμένοι ἀρχικὰ ὁ Κωνσταντῖνος Βουλτζος (Wulzo), πολίτης καὶ ἔμπορος ἀπὸ τὴν πόλη Constantine τῆς Μακεδονίας, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποβιώσει τὸν Ἰούλιο τοῦ 1843. Ὁ Heinlein ἔκανε ἐδῶ λάθος καὶ προφανῶς ἐννοοῦσε τὴν Καστοριά, ἀπὸ τὴν ὁποία καταγόταν ὁ Βουλτζος, ὅπως καὶ ὁ Θεοχάρης. Ἐκεῖ ἦταν ἐπίσης ἐνταφιασμένος—σύμφωνα μὲ τὸν Heinlein— καὶ ὁ Γεώργιος Θεοχάρης, πολίτης καὶ ἔμπορος, βασιλικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος καὶ «Ἰππότης τοῦ Χρυσοῦ Τάγματος τοῦ Σωτῆρος» (Ritter des goldenen Erlöserordens), ὁ ὁποῖος εἶχε ἀποβιώσει τὸν Αὐγούστο τοῦ 1843 σὲ ἡλικία 86 ἐτῶν.¹² Ἐδῶ ἔγινε προφανῶς ἀναφορὰ εἰδικὰ στὸ ἀξίωμα καὶ στὴν τιμὴ τοῦ Θεοχάρη ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ κράτος τότε, στοιχεῖα στὰ ὁποῖα ἀναφερθῆκαμε ἤδη καὶ τὰ ὁποῖα πιθανῶς νὰ μνημονεύονταν στὴν ἐπιτύμβια πλάκα του.

10. Πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ νεκροταφείου αὐτοῦ βρίσκονται τόσο σὲ παλαιότερα ὅσο καὶ σὲ νεότερα κείμενα. Βλ. ἐνδεικτικὰ Karl Christian Carus Gretschel, *Der Friedhof bei St. Johannis. Ein Beitrag zur Geschichte Leipzig's*, Leipzig 1836, καὶ Leipzig, *Der Friedhofswegweiser. Diesseits und Jenseits*, 4. Ausgabe, Leipzig 2010, σ. 71-73.

11. Γεώργιος Π. Κρέμος, *Ἐπιστολαί*, ὁ.π., σ. xvi.

12. Heinrich Heinlein, *Der Friedhof zu Leipzig in seiner jetzigen Gestalt oder Vollständige Sammlung aller Inschriften auf den ältesten und neuesten Denkmälern daselbst*, Leipzig 1844, σ. 177.

Ἡ ἐντοιχισμένη ἐνεπίγραφη πλάκα ἀπὸ τὸν οἰκογενειακὸ τάφο τοῦ Θεοχάρη
Leipzig, Alter Johannisfriedhof, Fünfte Abteilung
(Φωτογραφία τοῦ συγγραφέα)

Ἐπίσης καὶ ἓνας ἄλλος ἱστορικὸς τῶν νεκροταφείων τῆς πόλης τῆς Λειψίας, ὁ Paul Benndorf, ἀναφέρθηκε τὸ 1922 στὸν ἐν λόγω τάφο μὲ κάποιες ἐπιπλέον πληροφορίες.¹³ Συγκεκριμένα ἀνέφερε πάλι τὴ θέση ἐντα-

13. Paul Benndorf, *Der Alte Johannisfriedhof in Leipzig. Ein Beitrag zur Stadtgeschichte*, Leipzig 1922, σ. 181. Πβ. ἐπίσης Paul Benndorf, *Der alte Leipziger Johannisfriedhof und die Rats- oder Hospitalgruft. Ein Beitrag zur Stadtgeschichte*, Leipzig 1907, στήλη 57.

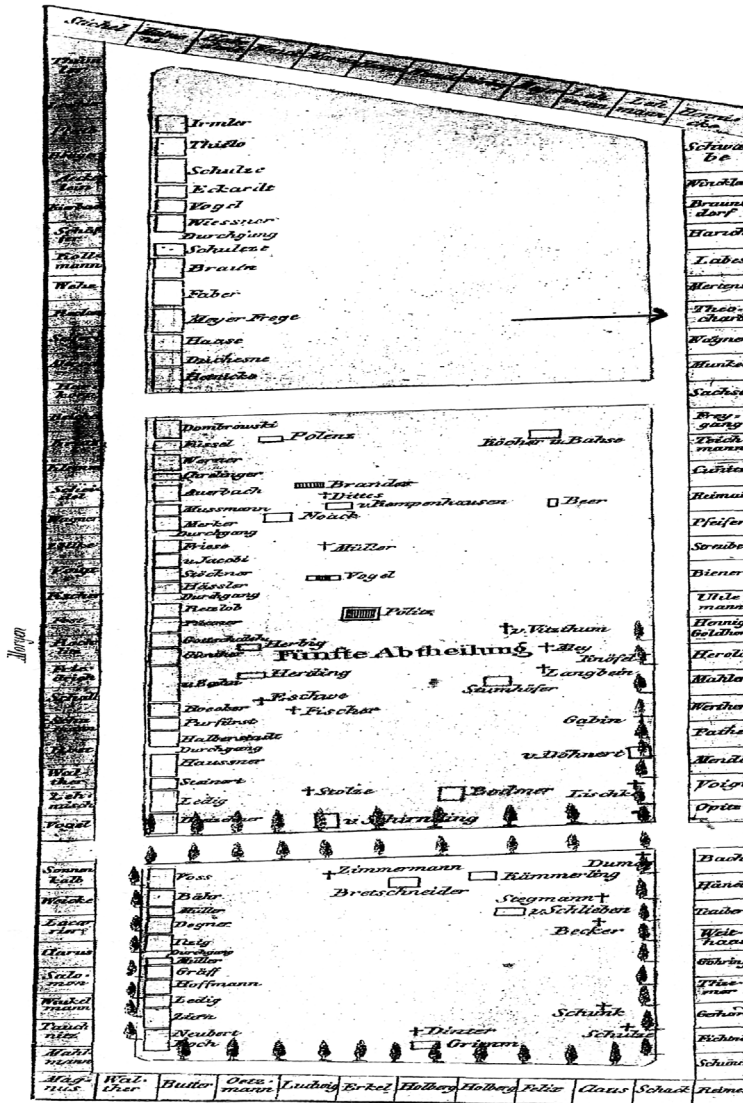
φιασμοῦ με ἀριθμὸ 79 στὸν διαχωριστικὸ τοῖχο μεταξὺ τοῦ τέταρτου καὶ τοῦ πέμπτου τμήματος τοῦ νεκροταφείου καὶ δὴ πρὸς τὴν πλευρὰ τοῦ πέμπτου τμήματος. Τὴ συγκεκριμένη θέση εἶχε ἀγοράσει γιὰ οἰκογενειακὸ τάφο ὁ ἔμπορος Θεοχάρης στὶς 5 Ἰουλίου 1831, ὁ ὁποῖος ἀπεβίωσε τὸ 1843 σὲ ἡλικία 86 ἐτῶν. Ἡ πληροφορία αὐτὴ ἐξηγεῖ ἐπομένως τὴν ἐμφανιζόμενη ἡμερομηνία «1831» στὴ διασωζόμενη πλάκα. Ἡ ἀγορὰ αὐτὴ ὀφειλόταν προφανῶς στὸ θάνατο τῆς γυναίκας του Ἄννας Spiegel, ἡ ὁποία εἶχε ἀποβιώσει τὸ 1831 σὲ ἡλικία 60 ἐτῶν καὶ ἦταν ἐνταφιασμένη ἐκεῖ. Σύμφωνα με τὸν Benndorf, στὸν οἰκογενειακὸ αὐτὸν τάφο ἦταν ἐπίσης θαμμένα καὶ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειας Θεοχάρη/Spiegel καὶ Βούλτζου. Ὅπως προαναφέραμε, δὲν σώζονται ὅμως σήμερα οἱ ἐπιτύμβιες πλάκες γιὰ τὰ πρόσωπα αὐτά, μάλιστα δὲ οὔτε τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοχάρη. Ἀλλὰ προφανῶς ὁ Benndorf τίς εἶχε δεῖ τὸ 1922 καὶ ἔτσι μπόρεσε νὰ περιγράψει κάποιες ἀπὸ αὐτὲς σύντομα.

Ποιὸς ἦταν ὅμως ὁ Κωνσταντῖνος Βούλτζος καὶ πῶς συνδέοταν συγγενικὰ με τὸν Θεοχάρη; Δὲν ἔχουμε πρὸς τὸ παρὸν συγκεκριμένες πληροφορίες, ἀλλὰ ὑπάρχουν ἐνδείξεις ὅτι καταγόταν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν Καστοριά καὶ ὅτι ἀσχολοῦνταν με τὸ ἐμπόριο δερμάτων καὶ γούνας στὴ Λειψία. Οἱ Θεοχάρης καὶ Βούλτζος ἀναφέρονται ἐπίσης ὡς οἱ μόνον συνδρομητὲς ἀπὸ τὴ Λειψία ἐνὸς ἀντιτύπου ὁ καθένας τῆς δεύτερης ἐκδόσεως τοῦ τρίτου Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης τοῦ Ἄνθιμου Γαζῆ (Βιέννη 1837), με ἐπιμέλεια τοῦ Κωνσταντῖνου Γκαρμπολᾶ τοῦ Ὀλυμπίου καὶ τοῦ Χριστοδοῦλου Ματακίδου τοῦ Σαμίου. Ὁ Θεοχάρης φαινόταν ὅτι δώριζε μάλιστα τὸ ἀντίτυπο τῆς συνδρομῆς του στὴν ἑλληνικὴ σχολὴ τῆς πατρίδος του Καστοριάς. Ἀργότερα διαβάζουμε σὲ μία ἐφημερίδα τῆς Λειψίας γιὰ τὴν ἐπίσημὴ δικαστικὴ ἀνακοίνωση σχετικὰ με τὴν πτώχευση τῆς ἐταιρείας «Γ. Θεοχάρης καὶ Υἱός» (G. Theochar und Sohn) στὶς 14 Ἀπριλίου 1859, τὴν ὁποία κατεῖχαν τότε οἱ ἔμποροι Γεώργιος Θεοχάρης τοῦ Δημητρίου (Georg Demeter Theochar), προφανῶς ἐγγονὸς τοῦ δικοῦ μας Θεοχάρη ἀπὸ τὸν γιό του Δημήτριο, καὶ Γεώργιος Βούλτζος (Georg Wulzo).¹⁴ Ἐπρόκειτο γιὰ τὴν ἐταιρεία τὴν ὁποία εἶχε συστήσει ἀρχικὰ στὴ Λειψία ὁ Γεώργιος Θεοχάρης με τὸν γιό του Δημήτριο.¹⁵ Καθίσταται προφανὲς ὅτι οἱ δύο αὐτὲς οἰκογένειες συνδέονταν με πολλοὺς συγγενικοὺς καὶ ἐμπορικοὺς δεσμούς, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν νὰ διερευνηθοῦν περαιτέρω.

Σημαντικὸ εἶναι πάντως τὸ γεγονὸς ὅτι, παρὰ τίς πολλὲς καὶ ποικίλες καταστροφὲς καὶ ἀλλαγὲς ποὺ ἔγιναν στὸ νεκροταφεῖο αὐτὸ στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, με ἀποτέλεσμα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς διασωζόμενους τάφους νὰ

14. Βλ. *Leipziger Zeitung. Erste Beilage zu No. 91 der Leipziger Zeitung, Sonntag, den 17. April 1859*, σ. 1893.

15. Βλ., μετὰξὺ ἄλλων, Γεώργιος Λάιος, «Οἱ ἀδελφοὶ Πούλιου», ὁ.π., σ. 267-268.

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν ἐνθετο χάρτη στὸ βιβλίο τοῦ Paul Benndorf
 (Der Alte Johannisfriedhof in Leipzig. Ein Beitrag zur Stadtgeschichte,
 Leipzig 1922), ὅπου τὸ πέμπτο τμήμα τοῦ νεκροταφείου
 καὶ ἡ θέση τοῦ οικογενειακοῦ τάφου τοῦ Θεοχάρη

έχουν χαθεί όριστικά ή να έχουν μετακινηθεί και να μην βρίσκονται πλέον στο άρχικό τους σημείο, ό οικογενειακός τάφος του Θεοχάρη φαίνεται ότι παραμένει κατά πάσα πιθανότητα ακόμη στην άρχική του θέση· και τοῦτο παρότι στον τοίχο όπου βρίσκεται ή παραπάνω ένεπίγραφη πλάκα, έχουν γίνει προφανώς μεταγενέστερες έργασίες και αυτός δέν σώζεται στην άρχική του κατάσταση. Η παραπάνω υπόθεση συνάγεται από ένα λεπτομερές σχέδιο του συνολικού νεκροταφείου με τὰ όνόματα όλων των ένταφιασμένων προσώπων, τάφων και μνημείων, τὸ όποιο είχε συντάξει και δημοσιεύσει ό προαναφερθείς Paul Benndorf στο βιβλίο του. Από τὸ σχέδιο αυτό (βλ. τήν τμηματική αναπαραγωγή του έδω) και από τή σημερινή κατάσταση του νεκροταφείου μπορούμε να υποθέσουμε ότι ή έντοιχισμένη αυτή πλάκα του οικογενειακού τάφου του Θεοχάρη βρίσκεται ακόμη σήμερα στο άρχικό της σημείο ή έστω πολύ κοντά σε αυτό από τὸ 1831, όποτε αυτή είχε τοποθετηθεί εκεί για πρώτη φορά.

Έπομένως, έστω και αν τὰ υπόλοιπα τμήματα του οικογενειακού τάφου του Θεοχάρη έχουν μάλλον άπωλεσθει, ή ένεπίγραφη αυτή πλάκα άποτελεί ένθύμημα όχι μόνο ενός εξέχοντος μέλους τῆς έλληνικῆς κοινότητας τῆς Λειψίας και πρώην συντρόφου του Ρήγα, αλλά και τῆς γενικότερης ιστορικῆς έλληνικῆς παρουσίας στη σημαντική αυτή για τὸν Νεότερο Έλληνισμό πόλη τῆς Σαζωνίας.